

METAFORA ISTORIJE

(Saša Knežević: *Zorolomac*, Narodna biblioteka Pale, Pale, 2020)

U svojoj studiji *Dva srpska romana* Novica Petković, u dijelu koji se tiče romana *Nečista krv*, problematizuje Stankovićev izbor naslova. Petković je smatrao da se motiv nečiste krvi, koji u naslovu tako ekspresivno zvuči, u samom tekstu ne razvija baš najpotpunije. Njegovo kritičko mišljenje Stankovićev roman postavlja na mjesto koje mu pripada – visoko na ljestvici srpskih najboljih romana; on brani i odbrani Stankovićev stil, ali kaže da naslov svojim najizrazitijim tokom ne odgovara sadržaju priče o Sofki. Mišljenje Novice Petkovića moraju uvažiti i oni koji se ne slažu s njim, a mi ćemo se tim mišljenjem poslužiti kao nekom vrstom kontrapalimpsesta kada kažemo da je srpska književnost dobila roman o nečistoj krvi – roman *Zorolomac* Saše Kneževića.

Zorolomcem se Knežević udaljava od svojih dosadašnjih romana koji u središtu imaju ratove devedesetih i iznosi jednu novu priču, možda čak i turobniju od ratnih. Ta priča je razlomljena u tri epohe, tri nečista krvotoka koji imaju sveopštu poveznicu i predstavljaju jedinstvenu priču o istoriji, priču koja nikad ne može biti ispričana onako kako je svi pričaju. Baš zbog te ambicije da se nadiđe istorija, a tu ambiciju naslućujemo i u poetičkom zaokretu, Knežević stvara jedno turobno i kompleksno djelo u kome je dosta teško i pažljivom čitaocu upratiti tokove nasljeđa i krvi. *Zorolomac* je obajkovljenje istorije i kao takvo, paradoksalno, biva istinitije od stvarnosti. Nisu ovo posebno originalne misli niti ćemo reći nešto novo ako tvrdimo da mit i zaumno govore više od stvarnosti, ali je originalno djelo koje nam to može dokazati. *Zorolomac* je metafora istorije. Kako autor od priče pravi metaforu istorije? Upravo se služeći motivom nečiste krvi. Nečista krv Ditriha Horhštubera i nečista krv Milovana Krstića, putevi te nečiste krvi, ocrtavaju dva vijeka istorije. Nije potrebno posebno napominjati da je ona tamna i pomiješana, potpuno neuhvatljiva i kao takva prevazilazi linearnost istorijskog pripovijedanja, ali pisac uspijeva da nas ubijedi da je upravo ona, takva, pokretač svih velikih i malih događaja. Događajnost je zatamnjena kao i porijeklo čovjeka, ali je nužno uslovljena tim porijeklom. To vidimo najbolje u samom razrješenju krimi dijela romana. Čitalac se neće začuditi kada dobije potpuno neočekivano rješenje zato što je cijeli roman zapravo motivisanje takvog razrješenja – ono sugerise da postoji jasan i logičan slijed događaja i da je taj mračni slijed izvan našeg opažanja. Upravo u tom efektnom kraju leži argument za ovakvo naše otključavanje romana. Ništa ne počinje tamo gdje mislimo da počinje, niti se završava gdje mislimo da se završava. Sve to sklopiti u priču znači napraviti nadistoriju.

Nadilaženje istorije autor postiže na dva načina – on mistifikuje porijeklo (opisuje nečistu krv) i to je sloj priče koji prati memoare Ditriha Horhštubera i Gavrilovu priču koju doktor Horhštuber iščitava iz oka Gavrilovog potomka s jedne strane, i, s druge, autor razvija

složene likove čiji su postupci motivisani *realnim životom*. Upravo je dio pripovjedačeve igre to što se takva mistifikacija i takva motivacija prepliću i nameću mišljenje da su stvari u životu svakoga od nas upravo takve. Postići tu vrstu sugestivnosti pravo je spisateljsko umijeće. Na primjer, mržnja doktora Horhštubera prema Srbima svoje objašnjenje dobija preko memoara njegovog djeda, ali više u onome što on navodi kao suviše strašno za pisanu riječ – u istoriji van napisanog, u traumama iz djetinjstva. Mistifikacija porijekla Dada Krstića dobija svoju punoću kada mu se ukaže biljeg koji potvrđuje porijeklo i vezu s Gavrilom, biljeg koji ga postavlja na ključno mjesto istorije. Seksualna maltretiranja u djetinjstvu i nekromanserstvo babe Goše dva su različita narativa, ali zajedno oblikuju priču koja nadilazi istoriju. Čitalac romana *Zorolomac* će sa svakom novom stranicom osjetiti kako zalazi u nešto mračno, a taj mrak će mu biti odnekud poznat i činiće mu se da oslikava upravo njegove nedoumice o onome što se dešava svuda oko nas.

Već je rečeno da roman ima tri toka pripovijedanja i nagoviješteni su neki njegovi slojevi, ali potrebno je još jednom osvrnuti se na taj nezaobilazni segment svakog prikaza. *Zorolomac* je u svom najdubljem sloju metafora i mistifikacija istorije, ali je i roman s elementima krimića, fantastike folklornog tipa, nesrećnih i, reklo bi se, pervertiranih ljubavi, porodični roman. Svi ovi elementi koegzistiraju tako lagodno i nenametljivo, odlično uvezani i komponovani da nam samo taj element daje za pravo da kažemo kako je pred čitaocem djelo izvrsnog književnog majstorstva.

Dakle, srpska književnost dobija roman o nečistoj krvi, a istorija – pavićevsko nadilaženje.